

Voort oet s

Uitvoeri ng Boskap Sall andse Heuvel rug

Bosgroep Noord-Oost Nederland

Colofon

Opdrachtgever: Staatsbosbeheer, contactpersoon Corné Balermans
Datum: 29 juni 2017
Opsteller: R. Veeneklaas
Kaartmateriaal: Copyright © 2017, Dienst voor het kadaster en openbare registers, Apeldoorn.
Projectnummer: 17.30.818.01
Het intellectuele eigendom van dit werkplan rust uitsluitend bij Bosgroep Noord-Oost Nederland. Niets uit dit werkplan mag worden vermenigvuldigd en/of getoond aan derden, zonder voorafgaande toestemming van Bosgroep Noord-Oost Nederland.

© Coöperatie Bosgroep Noord-Oost Nederland u.a., juni 2017

Balkeiweg 48a
7738 PB WTHAREN
t (0523) 65 45 90
f (0523) 65 45 91
www.bosgroepen.nl

Inhoud

1	Inleiding	2
1.1	Aanleiding	2
1.2	Opzet	2
1.3	Leeswijzer	3
2	Gebiedsbeschrijving	3
2.1	Wet Natuurbeschrijving	3
2.2	Natura 2000-gebied Sallandse heuvelrug	4
2.3	Doelstellingen	5
3	Vorgenomen activiteit	6
3.1	Projectgebied	6
3.2	Gebiedsbeschrijving	6
3.3	Beschrijving voor genomen activiteit	7
3.3.1	Maatregelen	8
3.3.2	Planing werkzaamheden	9
4	Aanwezigheid beschermde waarden	10
4.1	Habitattypen	10
4.2	Habitatsoorten	12
4.2.1	Kamslamander	12
4.3	Broedvogels	12
4.3.1	Korhoen	13
4.3.2	Nachtzwaluw	13
4.3.3	Roodborsttapuit	14
5	Analyse van mogelijke effecten	16
5.1	Mogelijke effecten	16
5.2	Oppervlakteverlies en versnippering	16
5.3	Verzuring en verestiging door stikstofuitstoot van werkvoertuigen	17
5.4	Verstoring door betreding, geluid, trilling en optische verstoring	18
5.5	Ver natt ing	18
5.6	Gevoeligheid voor mogelijke effecten	19
6	Effectbeoordeling	20
6.1	Stikstofdepositie	20
6.2	Effecten op habitattypen	20
6.3	Effecten op habitatsoorten	21
6.4	Effecten op broedvogels	22
7	Conclusie	23

7.1	Aanleiding en vraagstelling	23
7.2	Effectbeoordeling	23
7.3	PAS	23
	Literatuur	24
	Bijlagen	25

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

Het Natura 2000-gebied Sallandse Heuvelrug ligt op de zandrug tussen Nijverdal en Holten in de gemeenten Hellendoorn en Rijssen-Holten. Het is een heuvelachtig terrein met op de toppen open heide en bijzonder veentjes. De flanken van de stuwwal zijn grotendeels begroeid met naaldbos en gemengd bos. Het Natura 2000-gebied is aangewezen voor vijf habitattypen, drie vogelrichtlijnsorten en één habitatrictlijnsort. De grootste knelpunten voor het behalen van de doelstellingen zijn te hoge stikstofdepositie en verdroging. Aanvullend vormt de geringe omvang van leefgebied in de directe omgeving voor het Korhoen een belangrijk knelpunt.

Voor de eerste beheerplanperiode is een maatregelenpakket opgesteld met maatregelen die naar voren zijn gekomen bij de gebiedsanalyse en rietstikstof-gerateerde maatregelen. Beide categorieën maatregelen zijn bedoeld voor behoud en ontwikkeling van beschermde waarden waarvoor voor het Natura2000-gebieden is aangewezen.

Staatsbosbeheer (SBB) beheert een deel van het Natura 2000-gebied Sallandse Heuvelrug. Zij is voornemens om de genoemde maatregelen uit het beheerplan op eigen grond in de periode 2017-2021 uit te voeren. Staatsbosbeheer is onder andere voornemens circa 150 hectare bos te kappen ten behoeve van omvorming naar heide en om in zijgebied rond de vennen te herstellen. Het betreffen de maatregelen M1a-1, MBb, MBh-1 en beheer maatregel J uit het beheerplan. Een bureauoets van Ecogroen (april 2017) heeft uitgewezen dat riet alle maatregelen vergunningsvrij zijn. Het plangebied is gelegen in het Natura 2000-gebied Sallandse Heuvelrug. De beoogde activiteiten kunnen een (indirect) effect hebben op de beschermde natuurwaarden van het gebied. De bescherming van Natura 2000-gebieden en zijn soorten is geregeld in de Wet Natuurbescherming. Projecten of activiteiten die mogelijk negatieve effecten hebben op de natuurwaarden van Natura 2000-gebieden dienen getoetst te worden aan de Wet Natuurbescherming.

In het onderhavige rapport zal worden beoordeeld of er als gevolg van de beoogde ontwikkelingen mogelijk sprake is van significant negatieve effecten op de instandhoudingsdoelen van het Natura 2000-gebied Sallandse Heuvelrug en of verbodsbepalingen met betrekking op soortenbescherming optreden.

1.2 Opzet

De rapportage van de toetsing aan de Wet Natuurbescherming geeft antwoord op de volgende vragen:

- Wat zijn de huidige natuurwaarden waarvoor Natura 2000-gebied Sallandse heuvelrug is aangewezen als Natura 2000-gebied?
- Welke functie(s) heeft het Natura 2000-gebied voor deze waarden?

- Wat zijn de verwachte effecten van de beoogde ontwikkelingen op de beschermde waarden van Natura 2000-gebied Sallandse heuvelrug?
- Is er mogelijk sprake van negatieve en/of significante effecten op de instandhoudingsdoelstellingen voor het Natura 2000-gebied?

Voor deze toetsing is onder meer gebruik gemaakt van resultaten van door SOVON uitgevoerd SNL broedvogel onderzoek in 2016, veldinventaraties uitgevoerd door Bas van Noord (SBB), veldbezoek door Roos Veeneklaas (Bosgroep Noord-Oost Nederland), Arie Rouwenhoff, Bas van Noord en Ton Komphaar op 15 mei 2017, PAS-gebiedsanalyse en Beheerplan Sallandse Heuvelrug, raadpleging van NDFF, literatuur en de informatie van het ministerie van EZ over onder andere de natuurwetgeving, gebieden en soorten.

1.3 Leeswijzer

In hoofdstuk 2 wordt eerst kort ingegaan op de betekenis van de Wet Natuurbescherming. Daarna volgt een kenschets van Natura 2000-gebied Sallandse Heuvelrug en de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen die voor het gebied gelden. Hoofdstuk 3 laat de begrenzing van het projectgebied zien en geeft een toelichting op dat gebied en de voorgenomen activiteiten. De beschermde waarden (habitattypen & -soorten, broedvogels) die voorkomen in het projectgebied zijn weer gegeven in hoofdstuk 4. In hoofdstuk 5 worden de mogelijke effecten van de voorgenomen plannen verkend. In hoofdstuk 6 worden die effecten beoordeeld. Hoofdstuk 7 geeft de eindconclusie van de beoordeling.

2 Gebiedsbescherming

2.1 Wet Natuurbescherming

Per 1 januari 2017 is de Wet Natuurbescherming in werking getreden. In de Wet Natuurbescherming zijn de verplichtingen vanuit de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn voor zowel gebiedsbescherming als de verplichtingen voor soortbescherming opgenomen.

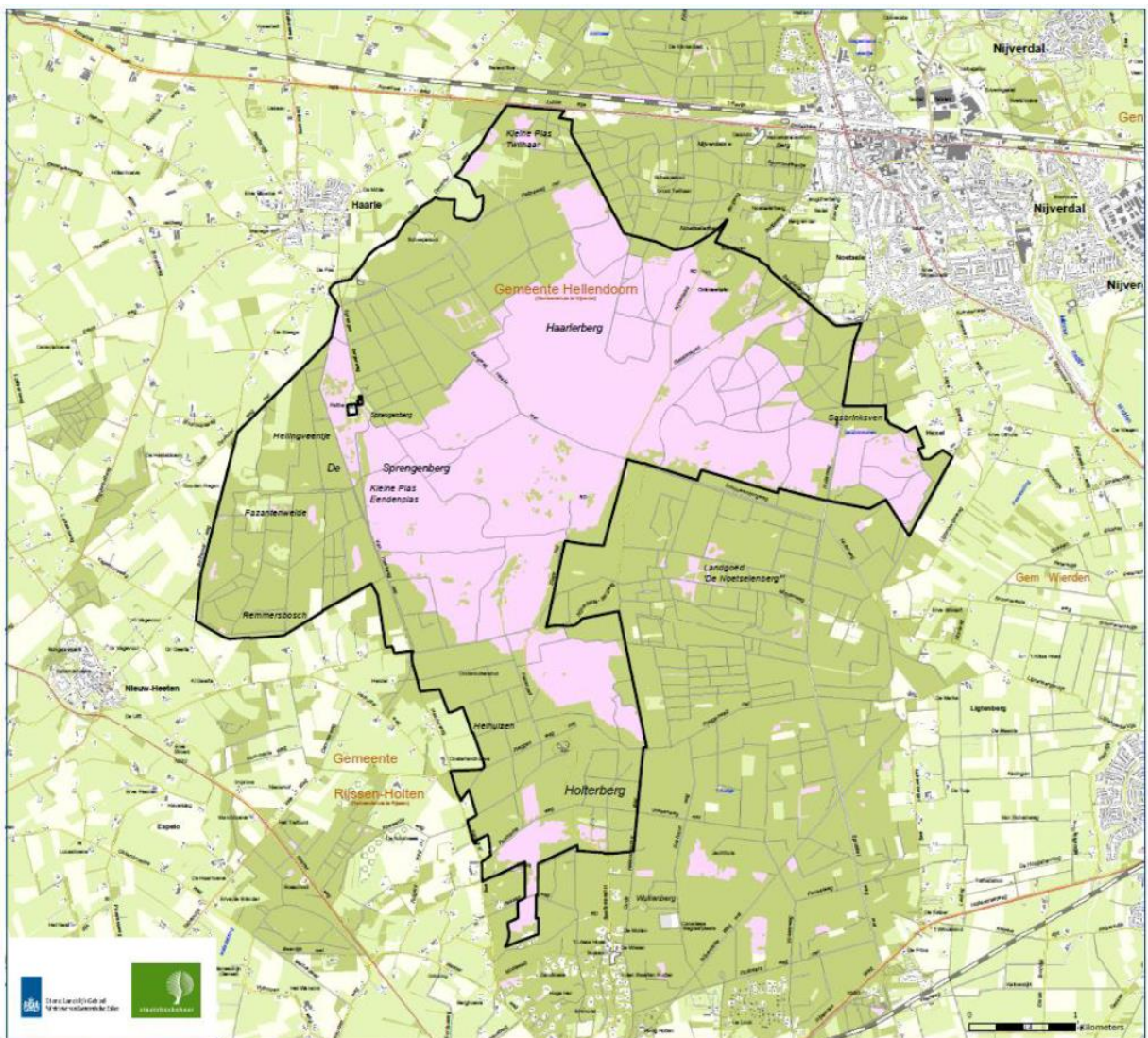
De Natuurbeschermingswet regelt de bescherming van Natura 2000-gebieden, die ten uitvoering van de bovengenoemde Europese richtlijnen zijn of worden aangewezen. Natura 2000 is een samenhangend Europees netwerk van beschermde gebieden, met als doel de waardevolle en gevarieerde Europese natuur te behouden.

Het is verboden zonder vergunning, of in strijd met aan die vergunning verbonden voorschriften of beperkingen, projecten of andere handelingen te realiseren of te verrichten die geleid op de instandhoudingsdoelstelling, de kwaliteit van natuurlijke habitats en de habitats van soorten in een Natura 2000-gebied kunnen verslechteren of een significant versturende effect kunnen hebben op soorten waarvoor het gebied is aangewezen (Art. 19d lid 1, Natuurbeschermingswet 1998).

2.2 Nat 2000-gebied Sallandse heuvelrug

Het Nat 2000-gebied Sallandse Heuvelrug (Figuur 1) omvat het open heidegebied en aangrenzende bossen van Haarlerberg, Sprengenberg, Holterberg en het Numendal en is gelegen tussen Nijverdal, Holten, Haarle en Nieuw-Heeten. De Sallandse Heuvelrug bestaat uit een glaciële zandrug met op de heuveltoppen de grootste aaneengesloten struikheibegroeiingen van Oost-Nederland, met Jeneverbesstruiken en zure vennen met typische hoogveensoorten. In de lagere delen en op de flanken van de Heuvelrug komt een vochtig heidetype voor en een bijzonder hellingveentje. De flanken van de stuwwal zijn grotendeels begroeid met naaldbos, loofbos en gemengd bos van verschillende leeftijden. Op de Sallandse Heuvelrug komen ook het (met uitsterven bedreigde) Korhoen en de Nachtzwaluw voor.

Figuur 1 Kaart van Nat 2000-gebied Sallandse heuvelrug met de belangrijkste toponimen (Ministerie van Economische zaken, 2016).

2.3 Doelstellingen

In Tabel 1 t/m 3 staan de instandhoudingsdoelen voor de habitattypen (Tabel 1), habitatsorten (Tabel 2) en broedvogels (Tabel 3) voor Natura-2000 gebied Sallandse Heuvelrug (Van den Berg et al., 2017).

Tabel 1 Instandhoudingsdoelstellingen habitattypen Natura 2000-gebied Sallandse Heuvelrug (Van den Berg et al., 2017). Landelijke staat van instandhouding (SM): --: zeer ongunstig -: matig ongunstig +: gunstig. Doelstelling =: behoud omvang/kwaliteit, >: uitbreiding omvang/verbetering kwaliteit. *Habitattype heischrale graslanden heeft een prioritaire status, wat betekent dat Nederland voor de instandhouding van dit habitattype een bijzondere verantwoordelijkheid draagt.

Habitattypen	SM Landelijk	Doelstelling oppervlakte	Doelstelling kwaliteit
H3160 Zure vennen	-	=	=
H4010 Vochtige heiden (hogere zandgronden)	-	>	>
H4030 Droge heide	--	>	>
H5130 Jeneverbesstruwen	-	=	>
H6230 Heischrale graslanden*	--	=	=
H7110 Actieve hoogveen	--	=	>

Tabel 2 Instandhoudingsdoelstellingen habitatsorten Natura 2000-gebied gebied Sallandse Heuvelrug (Ministerie van EZ, 2016). Landelijke staat van instandhouding (SM): --: zeer ongunstig -: matig ongunstig +: gunstig. Doelstelling =: behoud omvang/kwaliteit/populatie, >: uitbreiding omvang/verbetering kwaliteit/uitbreiding populatie.

Habitatsorten	SM Landelijk	Doelstelling oppervlakte leefgebied	Doelstelling kwaliteit leefgebied	Doelstelling populatie
H1166 Kamalander	-	-	=	=

Tabel 3 Instandhoudingsdoelstellingen broedvogels Natura 2000-gebied gebied Sallandse Heuvelrug (Ministerie van EZ, 2016). Landelijke staat van instandhouding (SM): --: zeer ongunstig -: matig ongunstig +: gunstig. Doelstelling =: behoud omvang/kwaliteit, >: uitbreiding omvang/verbetering kwaliteit.

Broedvogels	SM Landelijk	Doelstelling oppervlakte leefgebied	Doelstelling kwaliteit leefgebied	Draagkracht aantal paren
A107 Korhoen	--	>	>	40
A224 Nachtzwaluw	-	=	=	50
A276 Roodborstapuit	+	=	=	60

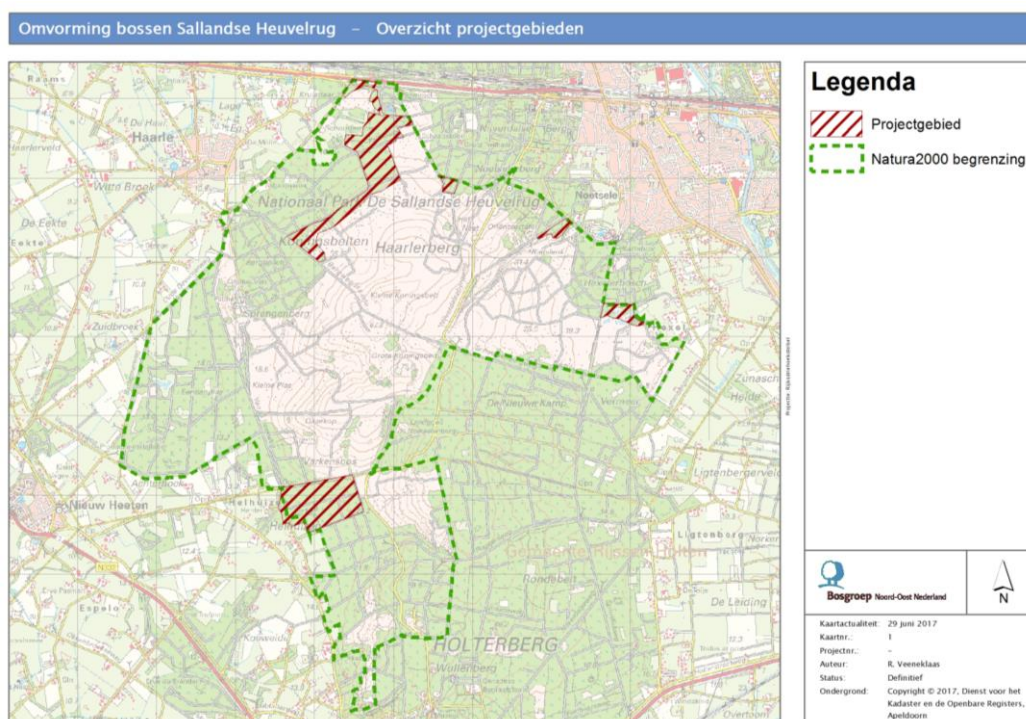

3 Voorgenomen activiteit

3.1 Projectgebied

In Figuur 2 is aangegeven in welk deel van het Natura 2000-gebied Sallandse Heuvelrug de voorgenomen activiteiten plaats gaan vinden, die in deze rapportage worden getoetst. Het betreft een aantal bospercelen aan de randen van het heidegebied. In paragraaf 3.2 wordt dit gebiedsdeel beschreven en in paragraaf 3.3 worden de voorgenomen plannen gepresenteerd.

Figuur 2 Ligging van projectgebieden (rode arcering) in het Natura 2000-gebied Sallandse Heuvelrug.

3.2 Gebiedsbeschrijving

Het onderzoeksgebied betreft ca 150 ha bos. De bospercelen liggen aan de rand van het grote heidegebied. Veel van de aangewezen bospercelen betreffen opslag van Groveden, Zomereik en Ruwe berk, met in de ondergroei Eenstijlige reidoorn, Amerikaanse vogelkers en hier en daar Jeneverbes. De kruidaag bestaat vaak uit Gewone dophei, Struikhei, Rode bosbes en Bochtige smelie (Foto 1). Deze bospercelen zijn relatief open. Er is ook een aantal kleinere bosvakken aangeplant met Douglas, Japanse lariks, Fijnspar of Zomereik, dan wel gemengd, dan wel als monotone opstand.

Foto 1 Impressie van bosrand bij Sasbrinkven (links) en open bos met heidevegetatie als ondergroei (rechts) (foto Roos Veeneklaas).

3.3 Beschrijving voorgenoemen activiteit

Staatsbosbeheer (SBB) beheert een deel van het Natura 2000-gebied Sallandse heuvelrug. De grootste knelpunten voor het behalen van de doelstellingen zijn te hoge stikstofdepositie en verdroging. Aanvullend vormt de geringe omvang van leefgebied in de directe omgeving voor het Korhoen een belangrijk knelpunt. Voor de eerste beheerplanperiode is een maatregelenpakket opgesteld met als doel behouden ontwikkeling van beschermde waarden waarvoor het Natura 2000-gebieden is aangewezen. Staatsbosbeheer is voornemens om de genoemde maatregelen uit het beheerplan op eigen grond in de periode 2017–2021 uit te voeren. Een onderdeel van het maatregelenpakket betreft het kappen van circa 150 hectare bos ten behoeve van omvorming naar heide en om het inzijggebied rond de vennen te herstellen en corridors te creëren tussen de leefgebieden van het Korhoen.

Het betreft de volgende maatregelen uit de PAS-gebiedsanalyse (Van den Berg et al., 2017):

- M1a-1: Bos kappen in het intrekgebied van het Sasbrinkven.
- M3b: Bosvorming noordelijk deel heide (nog 77 van de oorspronkelijk 87 ha), plaatselijk strooisellaag verwijderen omverruiging tegen te gaan of omzandige plekken te creëren.
- M3h-1: Bosvorming rondom Holterheide en aansluiting met Helhuizen (129 ha) in deels strooisellaag verwijderen. Hier wordt de gradiënt van droge heide naar omringende extensieve percelen gerealiseerd. In verband met het Korhoen wordt een groot deel (93 ha: 3h-1) onder 'maatregelen t.b.v. behoud' geplaatst.

Daarnaast gaat het om de volgende maatregel uit het beheerplan (Van den Berg et al., 2016):

- J: Verwijderen bos rond Kleine plas (Twilhaar, in projectgebied Koningsberg), maaien Pijpenstroetje.

In de volgende paragrafen zijn de maatregelen verder gespecificeerd en is de planning van de werkzaamheden weer gegeven.

3.3.1 Maatregelen

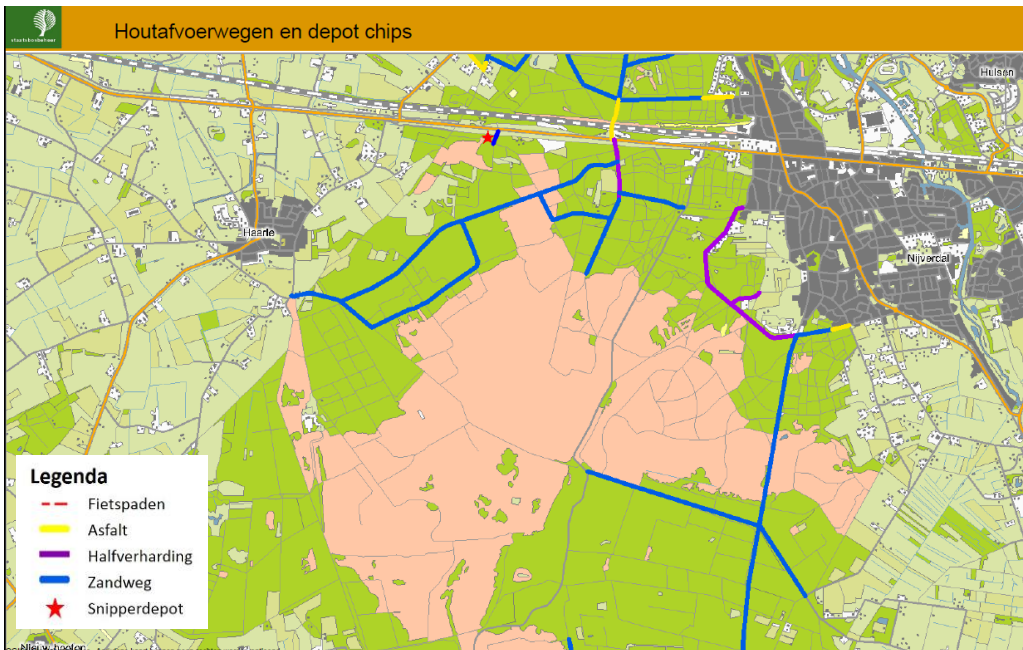
Op basis van de maatregelen uit de PAS-gebiedsanalyse en het Natura 2000-beheerplan, zoals genoemd in vorige paragraaf, is hieronder de werkwijze beschreven die geldt voor alle bospercelen. De locaties van de maatregelen (in relatie tot de voorkomende habitattypen) zijn opgenomen op de kaarten in Bijlage 1.

Het voornemen is om een corridors en open gebied te creëren. Hervoor worden vrijwel alle bomen gekapt. Enkele boomgroepen en kenmerkende bomen worden behouden. Om vervolgbeheer goed te kunnen uitvoeren worden vrijwel alle stobben gefreesd. Enkele stobben worden behouden voor houtinsecten en uitkijkpost voor fauna.

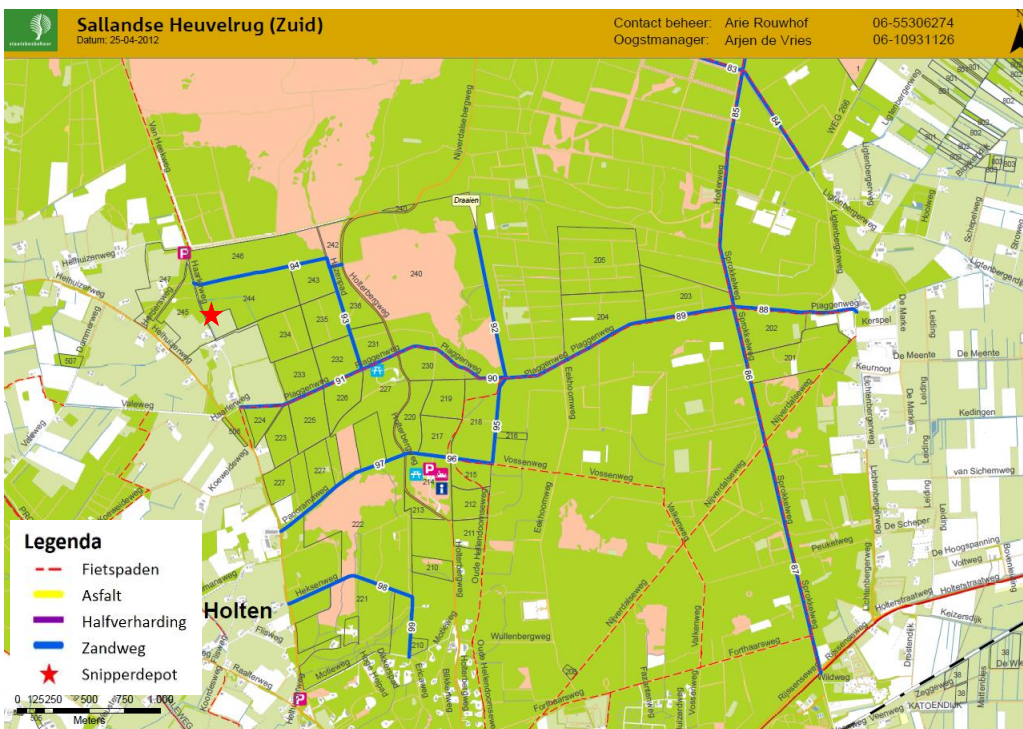
De werkwijze is als volgt:

- Alle beschermde elementen worden gemarkeerd in het veld, dit zijn o.a. dassenburchten, bomen met hdt en/of horsten, Jeneverbesstruiken, mierenhopen maar ook cultuurhistorische elementen.
- Op basis van de aanwezige beschermde elementen wordt besloten welke boomgroepen worden behouden en worden ook gemarkeerd in het veld
- De ondergroei wordt verwijderd met behulp van knipmachine en versnipperaar. De snippers worden opgeslagen op de snipperplaats. Voor de afvoer van de snippers uit het noordelijke gebied wordt een snipperdepot ingericht aan de Ameloseweg nabij camping Twilhaar. Ten behoeve van de kap in Helhuizen zal een snipperdepot worden gerealiseerd aan de Haarweg of aan de Holterweg. Vanaf de snipperplaatsen hebben zwaar dere vrachtwagens goede mogelijkheid het materiaal af te voeren zonder het natuurgebied te belasten.
- De bomen worden gekapt, waarbij gebruik zal worden gemaakt van vaste aan- en afvoerpaden om bodemverdichting te beperken tot een minimum. In het bos zullen vaste uitrijpaden om de 20 meter worden aangegeven. Daarnaast zal zoveel mogelijk gebruik worden gemaakt van bestaande zand- en halfverharde paden in het gebied (zie Figuur 3 en 4).
- De stobben worden gefreesd en er wordt gekliped
- De humusaag wordt al dan niet verwijderd (afhankelijk van type en dikte van strooisel).

Figuur 3 Aan- en afvoer wegen ten behoeve van de boskap aan de noordzijde.

Figuur 4 Aan- en afvoer wegen ten behoeve van de boskap te Helhuizen.

3.3.2 Planning werkzaamheden

Staatsbosbeheer is voornemens de maatregelen uit te voeren vanaf medio augustus 2017. In het najaar van 2017 zullen de bossen aan de noordzijde worden gekapt. Het voornemen is de bossen bij Helhuizen in het najaar van 2018 te kappen. De werkzaamheden zullen vanaf medio september tot medio maart plaatsvinden. De weercondities en

terre no mstandi gheden zijn lei dend i n de p lanni ng. Daar naast bepaalt ook de (verstor ings) gevoeli ge periode van Das waar en wanneer de werkzaa rheden plaatsvi nden.

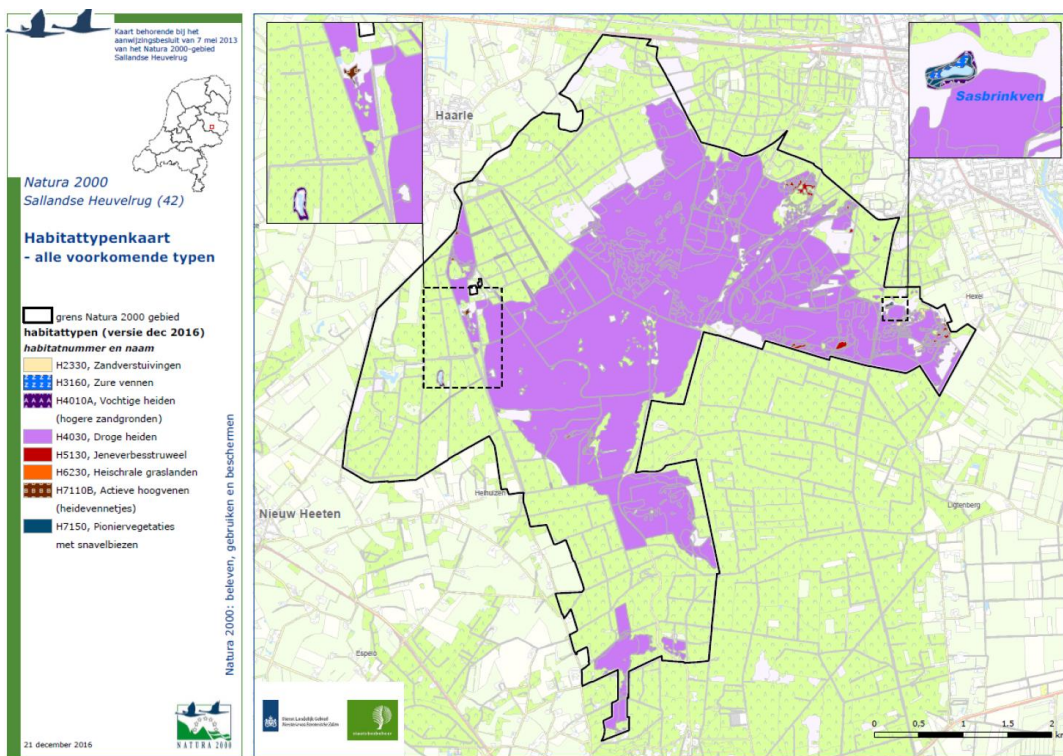
Het verwij deren van de humusl aag zal ten mi nste een jaar na de kap plaatsvi nden. Zo kan men na de kap zien waar de noodzaak is om de humusl aag te verwij deren.

De werkzaa rheden worden buiten het broedsei zoen uitgevoerd, dus alleen i n de periode medi o juli tot medi o maart, mi ts het ecd og sch werkprot ocol dt toel aat.

4 Aanwezi ghei d bescher mde waarden

4.1 Habitattypen

Het Nat urala 2000-gebi ed Sallandse Heuvel rug is aangewezen voor zes habitattypen: Zure vennen (H3160), Vochti ge hei den (subtype hogere zandgronden, H4010A), Droge hei den (H4030), Jeneverbesstruweel en (H5130), Hei schrale graslanden (H6230) en Actieve hoogvenen (H7110B). De habitattypen Zandverstuivingen (H2230) en Pioniervegetaties met snavelbiezen (H7150) komen ook voor i n het Nat urala 2000-gebi ed Sallandse Heuvel rug, maar deze hebben geen i nstandhoudi ngsdoel stelli ng.

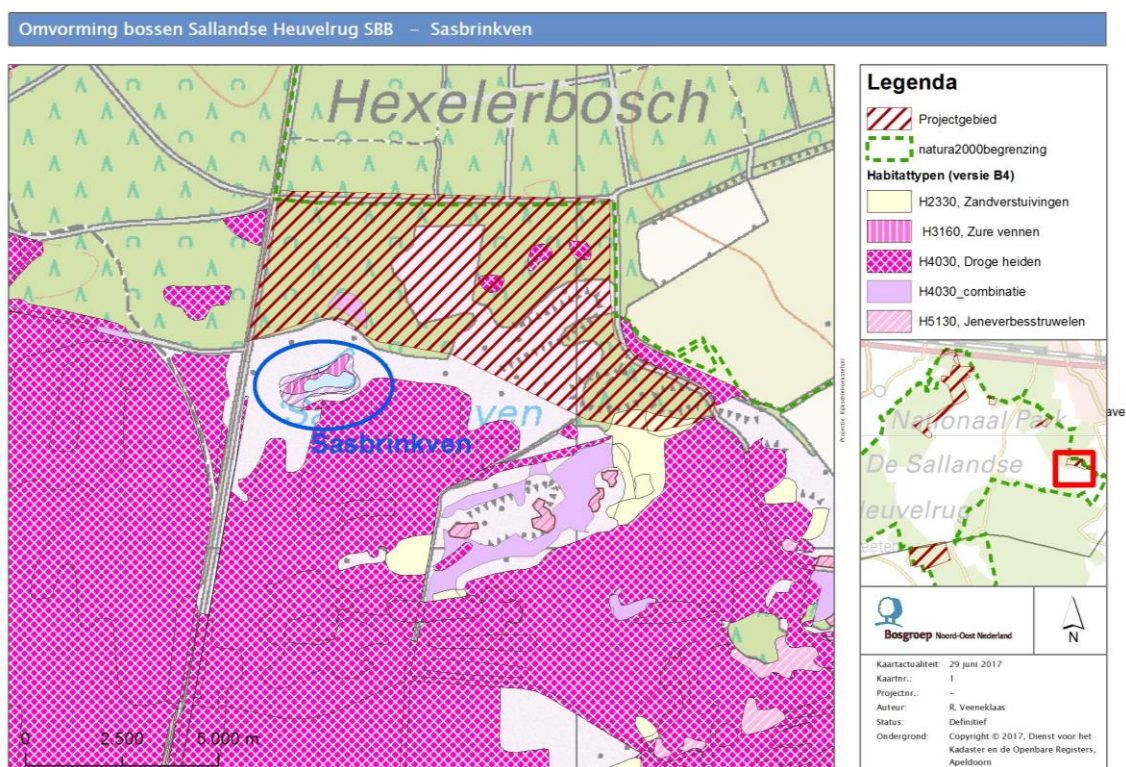
Fi guur 5 Voor komen van Nat urala 2000-habitattypen i n het Nat urala 2000-gebi ed Sallandse Heuvel rug (uit: Van den Berg et al. 2017).

I n het groot ste deel van het werkgebi ed komen geen habitattypen voor (zie kaarten i n Bijlage 1). Een uitzonderi ng zijn de projectgebi eden Sasbrinkven, Rietsl enk en Helhuizen (zie Fi guur 5). Het Sasbrinkven is aangewezen als habitattypen Zure ven (H3160), omgeven

door habitatype Piorievegetatie met snavelbieren (H7150). Tussen het bosgebied en het ven ligt een gebied met vochtige heide met een dominantie van Rijenstrooie en opslag van berken vogelkers. Deze vegetaties zijn niet aangewezen als habitattypen. In het projectgebied Sasbrinkven liggen ook kleine vlakken met habitatype Droge heide (H4030). Deze vlakken zullen te allen tijde worden ontzien tijdens de werkzaamheden. Dit geldt ook voor de gebieden met habitatype Droge heide (H4030) in de projectgebieden Helhuizen en Rietslenk.

Foto 2 | Impressie van het Sasbrinkven (foto: Roos Veeneklaas).

Figuur 6 'Projectgebied Sasbrinkven' (gearceerd) met daarin ten zuiden daarvan de ligging van enkele plekken die aangewezen zijn als habitatype.

4.2 Habitatsorten

Het Natura 2000-gebied Sallandse Heuvelrug is aangewezen voor één habitatsort: *Ka m̄al a m̄ander*. Hieronder wordt het leefgebied van *Ka m̄al a m̄ander* in zijn algemeenheid beschreven en waar hij voorkomt in het Natura 2000-gebied Sallandse Heuvelrug.

4.2.1 *Ka m̄al a m̄ander*

Ecdogje

De *Ka m̄al a m̄ander* leeft in vrij grote, geïsoleerde, stilstaande, onbeschaduwde of licht beschaduwde, voedselrijke wateren zoals poelen, vennen, sloten en overstromingsvlaktes langs oevers met een goed ontwikkelde water- en oevervegetatie. Het betreft door gaans poelen met jonge verlandingsstadiën. In de voortplantingsperiode (april-juli) verblijven de volwassen *Ka m̄al a m̄anders* in het water. Daar vindt de paring plaats en ontwikkelen zich de eieren en larven. Belangrijk is dat de plassen en sloten niet te vroeg in het seizoen droogvallen omdat de larven dan niet de kans krijgen succesvol van gedaante te wisselen. De wateren moeten bovendien vrij zijn van vissen die de eieren en larven opeten. Incidenteel droogvallen kan gunstig zijn voor de *Ka m̄al a m̄ander*, omdat daar mee vissen uit het water verdwijnen. De soort overwintert op het land, in de periode november-maart. De landbiotopen zijn kleine landschapselementen zoals bosjes, hagen, struvelen en houtwallen of bosranden. Een kleinschalige afwisseling van poelen, grasland en kleine landschapselementen of bossen vormt het ideale leefgebied voor de *Ka m̄al a m̄ander* (Ministerie van LNV, 2008(1)).

Voorkomen Natura 2000-gebied Sallandse Heuvelrug

De *Ka m̄al a m̄ander* komt alleen aan de uiterste westkant van de Sallandse Heuvelrug voor, in het gebiedsdeel Remmersbosch. De voormalige weilanden hier zijn omgevoerd en worden begraaasd door Schotse hooglanders. Er zijn hier diverse wateren aangelegd en geschoond. De soort is de afgelopen jaren op diverse locaties aangetroffen. Buiten de begrenzing van het Natura 2000-gebied komt de soort ook voor (één kilometer hok) (Van den Berg et al., 2017). Uit de Nationale Database Flora en Fauna (NDFD) is ook één waarneming van *Ka m̄al a m̄ander* in het noordwestelijke werkgebied in 2014 bekend. Tijdens het veldbezoek (15 mei 2017) zijn geen geschikte leefgebieden voor deze soort waargenomen. Van oorsprong zal de soort in grotere getale zijn voorgekomen in het vochtige gebied aan de westflank aangezien hier kwelwater aan de oppervlakte trad.

Er is onvoldoende informatie voorhanden om een uitspraak te kunnen doen over de precieze ontwikkeling van de populatie van deze soort. Er vindt daarom monitoring plaats van *Ka m̄al a m̄ander* in het kader van het beheerplan.

4.3 Broedvogels

Het Natura 2000-gebied Sallandse Heuvelrug is aangewezen voor drie broedvogelsoorten: Korhoen (A107), Nachtzwaluw (A224) en Roodborsttapuit (A276).

4.3.1 Korhoen

Ecdologie

Een goed Korhoenbroedpaar bestaat uit de aanwezigheid van dichtbij elkaar gelegen voedselbroedopen voor zowel kuikens als ouders. Deze voedselbroedopen moeten bovendien lopend te bereiken zijn voor een hen met jonge kuikens. De vegetatie moet dus danig open zijn dat de kuikens tijdens het lopen niet nat worden en afkoelen. Aan de andere kant zal een Korhoen met kuikens grote open stukken (enkele meters) vermijden. Een zekere mate van opslag van bos op de heide is belangrijk door dat hieronder een geschikt microklimaat voor bosvegetaties wordt gecreëerd/in stand wordt gehouden. Beschikbaarheid van extensief agrarisch gebied is van belang. Lopend onderzoek wijst op een groot probleem in de overleving van Korhoenkuikens in de eerste acht dagen na uitkomst van de eieren. Dit heeft te maken met de beschikbare hoeveelheid/kwaliteit van het voedsel (insecten) maar ook inteelt-depressie kan hierbij een rol spelen. Voldoende rust is van belang. De verstoringsafstand van het Korhoen is (best-case) 200 meter (Ministerie van LNV, 2008(2)). De broedperiode van Korhoen is half mei tot en met half juni. De daarop volgende twee tot drie weken zijn de eitrijke weken waarbij ze insecten nodig hebben.

Voor komen Natura 2000-gebied Sallandse Heuvelrug

Het Korhoen komt verspreid over het heideterrein voor, maar vooral in het noordelijk deel van het Natura 2000-gebied. Hier is medio jaren '90 bos omgevormd naar structuurrijke heide. De trendmatige ontwikkeling is negatief: in 2004 15 mannetjes, in 2009 12 mannetjes, in 2011 nog 4 mannetjes en in 2012 slechts 2 mannetjes. De populatie wordt met uitsterven bedreigd. Daarom geldt voor het Korhoen een 'Sense of Urgency'. In 2012 en 2013 is de populatie versterkt met Zweedse korhoenders. De bedoeling hiervan is om de genendiversiteit te vergroten en om de populatie op peil te houden zodat lopend onderzoek naar de oorzaak van de achteruitgang van het Korhoen kon worden afgerond (Van den Berg et al., 2017). Uit onderzoek van de afgelopen vijf jaar met zenders, blijkt dat Korhoen voornamelijk gebruik maakt van open-heidegebied en heide met opslag. De bosgebieden worden alleen gebruikt in zeer warme periodes of wanneer er bessen zijn te vinden. In het noordelijke plangebied zijn de afgelopen jaar nooit Korhoenders waargenomen (persoonlijke mededeling Paul ten Den, onderzoeker Ten Den-Flora & Fauna).

4.3.2 Nachtzwaluw

Ecdologie

De Nachtzwaluw komt rijtjaarrond voor in Nederland. Deze soort arriveert in de laatste dagen van april en eerste helft van mei. In augustus en september trekt de Nachtzwaluw weer weg. Nachtzwaluw komt met name in deels dichtgegroeide maar niet-vergraste zandverstuivingen voor. Ook leeft de nachtzwaluw in andere halfopen landschappen op schrale, zandige bodems: boomheiden, heidevelden met boomgroepen of vlegdennen en op kap- of brandvlakten die meer dan 1,5 ha groot zijn. In dennenbossen op voorralige stuifzanden nestelt de nachtzwaluw langs brandgangen en brede zandpaden. De twee

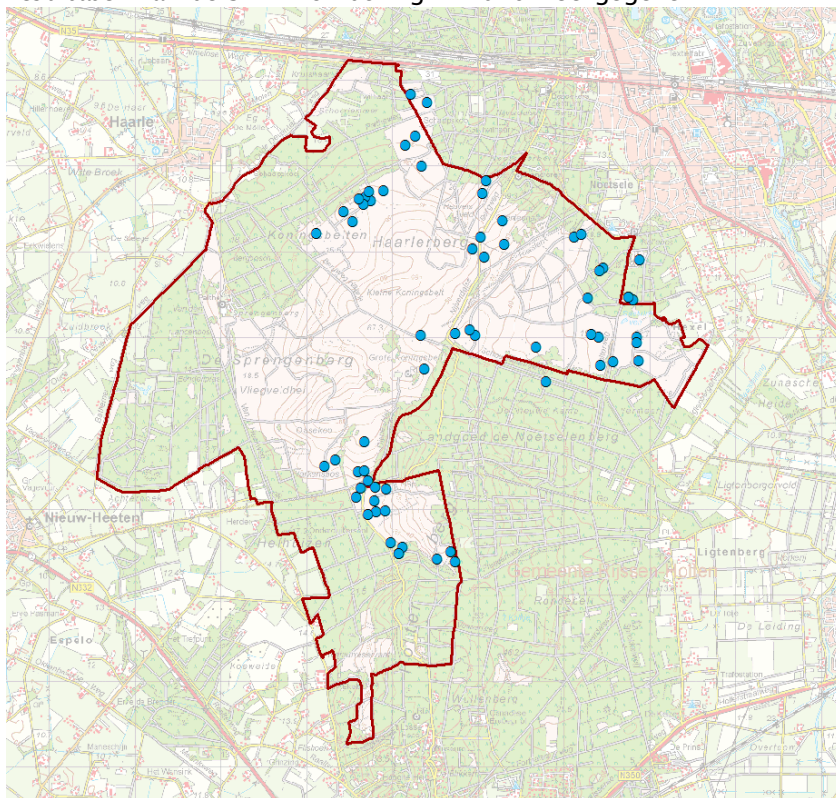

ei eren worden op kale bodem gelegd, vaak op dennenaalden of schorsschilfers en nabij een dode tak voor de camouflage. Op de hei wordt ook wel genesteld op kale plekken onder vliegdennen (Ministerie van LNV, 2008(3)). De eieren worden vanaf midden mei gelegd waardoor de jongen na een broedtijd van 18 – 21 dagen ook met een verschil van 1 – 2 dagen uitkomen. Het vrouwtje neemt de broedzorg alleen voor haar rekening. De jongen zijn gedeeltelijke nestvlieiders en direct bedekt met dons. Bei de ouders nemen hun verantwoordelijkheid voor het grootbrengen van de jongen, maar als het vrouwtje na twee weken aan haar tweede legsel begint, neemt het mannetje de zorg van het eerste legsel volledig over. De jongen kunnen na 16–18 dagen vliegen, maar zijn pas na ruim een maand zelfstandig (persoonlijke mededeling Cor né Bal e mans, Staatsbosbeheer).

Voor komen Natura 2000-gebied Sallandse Heuvelrug

De Nachtzwaluw komt voor aan de randen van de hei de. In onderstaande figuur zijn de resultaten van de SNL-monitoring in 2016 weer gegeven.

Figuur 7 Waarne mingen van Nachtzwaluw broedvogel monitoring SNL 2016.

4.3.3 Roodborsttapuit

Ecdogje

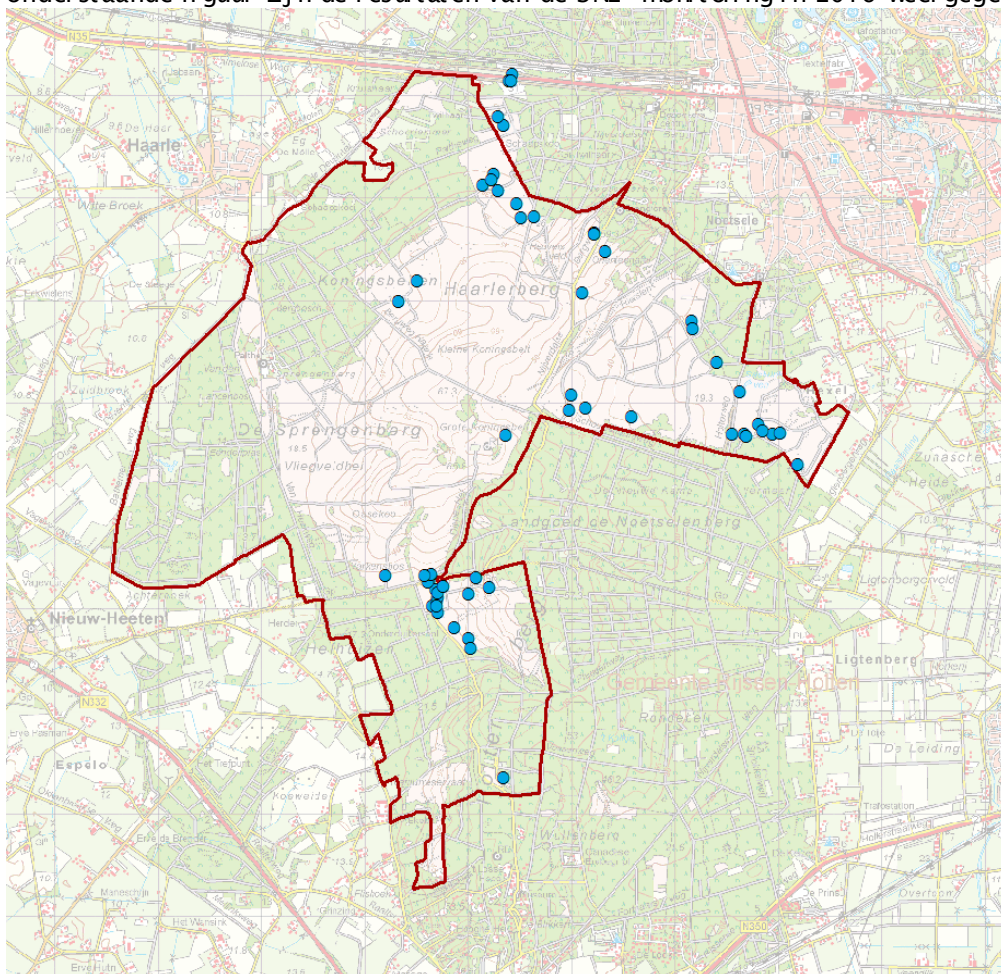
Roodborsttapuit komt voor in hei de-, hoogveen- en du ngebieden. Verder is de soort in het zuiden en in mindere mate in het oosten van het land te vinden in klei nschali ge extensi ef beheerde agrari sche cultuurlandschappen. Deze landschappen bevatten dan een groot aandeel aan grasland, eri g reli ëf met bijv. greppels en paaltjes en strui ken als uitkij kpost. De nestpl aats bevi ndt zich in hei de- en du nbegroei ing op of net

boven de grond tussen het struweel. Of, in cultuurland, tussen de overjarige vegetatie van slootkanten en greppels. Het voedsel zoekt de roodborstapuit tot op enkele honderden meters van het nest, in agrarisch cultuurlandschap vooral in bermen en overhoekjes. De territoriumgrootte is 1–10 ha (Ministerie van LNV, 2008(4)). Roodborstapuit is een trekvogel, die vanaf begin februari in Nederland tot half september. Deze soort broedt vanaf half maart en kan drie legels in het seizoen hebben.

Voorkomen Natura 2000-gebied Sallandse Heuvelrug

Evenals de Nachtzwaluw komt de Roodborstapuit voor aan de randen van de heide. In onderstaande figuur zijn de resultaten van de SNL-monitoring in 2016 weergegeven.

Figuur 8 Waarnemingen van Roodborstapuit, broedvogel monitoring SNL 2016.

5 Analyse van mogelijke effecten

In dit hoofdstuk wordt een overzicht gegeven van de mogelijke effecten die op kunnen treden bij de voorgenomen activiteit. Hierbij wordt een korte toelichting gegeven per relevant effect en wordt tevens weergegeven in hoeverre de beschermde waarden van Natura 2000-gebied Sallandse Heuvelrug gevoelig zijn voor deze effecten.

5.1 Mogelijke effecten

Met betrekking tot de toetsing van de in dit rapport benoemde ontwikkelingen en de aanwezige beschermde waarden in de omgeving zijn de volgende feiten relevant:

- De geplande werkzaamheden vinden niet binnen habitattypen plaats.
- Alle werkzaamheden zullen buiten het broedseizoen voor vogels plaatsvinden.
- Er wordt geen verlichting aangebracht.

Dit houdt in dat een aantal storijsfactoren op voorhand niet in het Natura 2000-gebied op zal treden, te weten verzoeting, verziltig, verontreiniging, verandering in overstromingsfrequentie, verstoring door licht, veranderingen in populatiedynamiek en verstoring van broedende vogels als gevolg van werkzaamheden en recreatie. De storijsfactoren die ter beoordeling overblijven zijn onder te verdelen in twee categorieën, namelijk de effecten tijdens uitvoering van de inrichtingsmaatregelen en de effecten ná uitvoering van de inrichtingsmaatregelen. Tijdens uitvoering van de inrichtingsmaatregelen kan er sprake zijn van tijdelijk oppervlakteverlies en versnippering van leefgebied van soorten, van verzuring en verresting als gevolg van stikstofuitstoot van mobiele werktuigen en van verstoring door betreding, geluid, trillingen en optische verstoring. Na uitvoering van de inrichtingsmaatregelen kan er sprake zijn van permanent oppervlakteverlies en versnippering van leefgebied van soorten en zal er sprake zijn van vernatting.

5.2 Oppervlakteverlies en versnippering

Bij oppervlakteverlies is sprake van het afnemen van oppervlakte habitatype of het afnemen van oppervlakte leefgebied van soorten. Bij versnippering gaat het om het uiteenvallen van de totale oppervlakte tot kleinere eenheden, wat het gevolg kan zijn van oppervlakteverlies.

Een kleinere oppervlakte heeft meer te lijden van randinvloeden: vaak is de kwaliteit van het leefmilieu aan de rand minder goed dan in het centrum van het gebied. Op deze manier leidt verlies van oppervlakte mogelijk ook tot een grotere gevoeligheid voor bijvoorbeeld verdroging, verzuring of verresting. Daarnaast kan de duurzaamheid van een populatie afnemen door dat een leefgebied niet meer voldoende groot is voor een populatie. Wanneer een populatie te klein wordt, neemt de kans op uitsterven toe, zeker als deze populatie geen onderdeel uitmaakt van een samenhangend netwerk van leefgebieden. Bij een populatie die uit te weinig individuen bestaat, neemt bovendien de kans op inbreuk toe, waardoor de genetische variatie afneemt. Hierdoor wordt een populatie kwetsbaar voor veranderingen als gevolg van bijvoorbeeld predatie, extreem seizoeninvloeden of ziekten.

Bij versnippering spelen dezelfde risico's en geldt daarnaast dat de duurzaamheid van populaties verminderd kan worden door dat individuen van een populatie niet meer de verschillende leefgebieden kunnen bereiken. Soorten zijn in verschillende mate gevoelig voor de versnippering van hun leefgebied. Het meest gevoelig zijn soorten met een gering verspreidingsvermogen, soorten die zich over de grond bewegen en soorten met een grote oppervlaktebehoefte.

5.3 Verzuring en vermisting door stikstofuitstoot van werkvoertuigen

Verzuring en vermisting van bodem of water kan een gevolg zijn van de uitstoot van onder andere stikstofoxiden, zoals door uitlaatgassen van auto's. Deze stoffen slaan in de omgeving neer als droge of natte depositie.

Werking

Verzuring leidt tot een directe of indirecte afname van de buffercapaciteit van de bodem of water. Op termijn resulteert dit in een daling van de zuurgraad. Hierdoor kan de samenstelling van een habitatype veranderen en kan het habitatype op den duur verdwijnen. Voor veel natte tot vochtige habitats geldt dat zij extra gevoelig zijn voor de verzurende effecten van stikstofdepositie en de sprake is van suboptimale hydrologische omstandigheden. De buffering die optreedt door aanvoer van basen via het grond- of oppervlaktewater is dan namelijk verminderd. De effecten van verzurende stoffen zijn niet altijd te onderscheiden van die van vermistende stoffen, omdat stikstofdepositie tevens leidt tot vermisting.

Vermisting is de verrijking van ecosystemen door met name stikstof en fosfaat. De groei in veel natuurlijke landecosystemen zoals bossen, vennen en heidevelden worden gelimiteerd door de beschikbaarheid van stikstof. Het gevolg van stikstofdepositie is dat deze extra stikstof extra groei geeft. Daarbij is de beschikbaarheid van stikstof bepalend voor de concurrentieverhoudingen tussen de plantensoorten. Als de stikstofdepositie boven een bepaald kritisch niveau komt, neemt een beperkt aantal plantensoorten sterk toe ten koste van andere plantensoorten. Dit heeft ook effect op de fauna doordat hierdoor verandering van het leefgebied kan optreden, bijvoorbeeld vergrassing of verruiging, waardoor een gebied ongeschikt wordt als bijvoorbeeld broed- of foerageergebied.

PAS

Op 1 juli 2015 is de Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) in werking getreden. De PAS heeft ten doel ruimte te bieden voor economische ontwikkelingen en tegelijkertijd te zorgen voor een sterkere natuur en minder stikstof. Hervoor nemen het Rijk, provincies en natuurorganisaties maatregelen om de natuur te herstellen en nemen agrarische ondernemers maatregelen in hun bedrijfsvoering om stikstofuitstoot te verminderen. Door deze combinatie van maatregelen ontstaat ruimte voor nieuwe economische activiteiten. Individuele initiatieven kunnen een beroep doen op deze zogenaamde ontwikkelingsruimte van de PAS bij hun vergunningaanvraag voor nieuwe activiteiten en uitbreiding van bestaande activiteiten. De PAS levert dan de onderbouwing dat er geen natuurdoelen in gevaar komen.

5.4 Verstoring door betreding, geluid, trilling en optische verstoring

De uitvoering van de inrichtingsmaatregelen kan gepaard gaan met verstoring door betreding, geluid, trilling en optische verstoring. Deze effecten treden gezamenlijk op en zijn beperkt tot de uitvoeringsfase van de maatregelen.

Betreding kan leiden tot een verandering van het habitatype en/of verstoring of het doden van fauna. Het effect is zeer afhankelijk van de kwetsbaarheid (gevoeligheid) van het habitatype.

Verstoring door geluid treedt in principe op door onnatuurlijke geluidsbronnen. Het kunnen permanente of tijdelijke geluidsbronnen zijn. Vocale aanwezigheid van mensen kan ook verstoring veroorzaken. Alleen de soorten zijn gevoelig voor directe effecten van geluid. Geluid is een belangrijke factor in de verstoring van fauna. De verstoring door geluid wordt beïnvloed door het achtergrondgeluid en de duur, frequentie en sterkte van de geluidsbron zelf. Geluidsbelasting kan leiden tot stress en/of vluchtgedrag van individuen. Dit kan vervolgens weer leiden tot verminderd broedsucces of het tijdelijk of permanent verlaten van het leefgebied. In bepaalde gevallen kan ook gewenning optreden, in het bijzonder bij permanente geluidsbronnen.

Verstoring door trillingen wordt veelal veroorzaakt door menselijke activiteiten, zoals boren of heien. Trilling kan leiden tot verstoring van het natuurlijke gedrag van soorten. Individuen kunnen tijdelijk of permanent verdreven worden uit hun leefgebied. Over het daadwerkelijke effect van trilling is nog zeer weinig bekend.

Optische verstoring betreft verstoring door de aanwezigheid en/of beweging van mensen dan wel voorwerpen die niet thuishoren in het natuurlijke systeem. Optische verstoring leidt vooral tot vluchtgedrag van dieren. De soort reageert bijvoorbeeld op beweging, omdat een potentiële vijand wordt verwacht. Andersom kan optische verstoring juist ook het uitzicht van soorten beperken waardoor zij potentiële vijanden niet zien naderen. De daadwerkelijke effecten zijn zeer soortspecifiek en hangen af van de schuwheid van de soort en de mate waarin gewenning optreedt. Bovendien kunnen de effecten afhankelijk zijn van de periode van de levenscyclus van de soort: in de broedtijd zijn soorten over het algemeen schuwer en dus gevoeliger voor optische verstoring.

5.5 Vernatting

Een van de doelstellingen van het omvormen van het bos is het vrijstellen van het inrijgebied van het Sasbrinkvelden behoeve van de waterhuishouding van het zure ven en omringende vochtige heide. Door hogere grondwaterstanden en/of toeneemende kwel zal het gebied vernatting. Vernatting is een storende factor voor vegetatietypen en –soorten die van nature onder drogere omstandigheden voorkomen. Zo kan vernatting leiden tot een verandering in de soortensamenstelling en uiteindelijk het habitatype.

5.6 Gevoeligheid voor mogelijke effecten

De gevoeligheid van de beschermde waarden van Natura 2000-gebied Sallandse Heuvelrug voor de mogelijke effecten van de ontwikkelingsplannen staat weergegeven in **Fout! Verwijzingsbron niet gevonden.**

Tabel 5. Gevoeligheid van de beschermde waarden van Natura 2000-gebied Sallandse heuvelrug voor storijsfactoren oppervlakteverlies, versnippering, verzuring & verresting door N-depositie uit de lucht, vernatting, verandering dynamiek substraat, verstoring door geluid, licht en trilling, optische verstoring en verstoring door mechanische effecten (effectenindicator, <https://www.synbiosys.alterra.nl/natura2000>, geraadpleegd mei 2017).

Storijsfactor	Effecten																	
	1	2	3	4	9	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	
Kaarsalander	Gevoelig	Gevoelig	Gevoelig	Gevoelig	Gevoelig	Gevoelig	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
Korhoen (broedvogel)	Gevoelig	Gevoelig	Gevoelig	Gevoelig	Gevoelig	Gevoelig	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
Nachtzwaluw (broedvogel)	Gevoelig	Gevoelig	Gevoelig	Gevoelig	Gevoelig	Gevoelig	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
Roodborsttapuit (broedvogel)	Gevoelig	Gevoelig	Gevoelig	Gevoelig	Gevoelig	Gevoelig	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
H2330 Zandverstuivingen	Gevoelig	Gevoelig	Gevoelig	Gevoelig	Gevoelig	Gevoelig	X	X	X	X	...	...	...	...	...	...	...	...
H3160 Zure vennen	Gevoelig	Gevoelig	Gevoelig	Gevoelig	Gevoelig	Gevoelig	X	X	X	X	...	...	...	...	...	...	...	...
H4010 Vochtigheden	Gevoelig	Gevoelig	Gevoelig	Gevoelig	Gevoelig	Gevoelig	X	X	X	X	...	...	...	...	...	...	...	...
H4030 Droge heiden	Gevoelig	Gevoelig	Gevoelig	Gevoelig	Gevoelig	Gevoelig	X	X	X	X	...	...	...	...	...	...	...	...
H5130 Jeneverbesstruiken	Gevoelig	Gevoelig	Gevoelig	Gevoelig	Gevoelig	Gevoelig	X	X	X	X	...	...	...	...	...	...	...	...
H6230 Heischrale graslanden	Gevoelig	Gevoelig	Gevoelig	Gevoelig	Gevoelig	Gevoelig	X	X	X	X	...	...	...	...	...	...	...	...
H7110 Actieve hoogvenen	Gevoelig	Gevoelig	Gevoelig	Gevoelig	Gevoelig	Gevoelig	X	X	X	X	...	...	...	...	...	...	...	...
H7150 Pririvegetaties met snavelbizen	Gevoelig	Gevoelig	Gevoelig	Gevoelig	Gevoelig	Gevoelig	X	X	X	X	...	...	...	...	...	...	...	...

- Zeer gevoelig
- Gevoelig
- Niet gevoelig
- X n.v.t.
- ... Onbekend

6 Effect beoordeling

In dit hoofdstuk worden de effecten (verkend in vorige hoofdstuk) van de voorgenomen activiteit op de beschermde waarden van Natura 2000-gebied Sallandse heuvelrug beoordeeld. In de eerste paragraaf wordt het effect van vermist en verzuring door stikstofdepositie uit de lucht beoordeeld. In de overige paragrafen worden de overige effecten beoordeeld op acht ereenvolgens de habitattypen, habitatsoorten en broedvogels.

6.1 Stikstofdepositie

De mobiele werktuigen die voor de uitvoering van de maatregelen gebruikt worden, veroorzaken stikstofuitstoot. Deze stikstof kan op de naastgelegen habitattypen neerslaan als droge of natte depositie, waardoor het een verzurend en/of vermistend effect op de habitattypen kan hebben. Dit effect is beperkt tot de uitvoeringsfase van de inrichtingsmaatregelen.

De door werkmachines veroorzaakte tijdelijke toename van stikstofdepositie op daarvoor gevoelige natuurwaarden, wordt buiten beschouwing gelaten voor PAS-maatregelen. Deze zijn conform landelijke afspraken hiervan vrijgesteld. De voorliggende maatregelen betreffen PAS-maatregelen, met als doel de natuur te herstellen en te compenseren voor de stikstofuitstoot. Bij uitvoering van instandhoudingsmaatregelen voor instandhoudingsdoelen Natura 2000 of passende maatregelen, zoals bedoeld in de Wet Natuurbescherming, hoeft geen ontwikkelruimte te worden aangevraagd. Wel dient na de werkmachines inzichtelijk te worden gemaakt hoeveel stikstof is uitgestoten bij de werkmachines. Deze gegevens dienen te worden aangeleverd aan provincie Overijssel.

6.2 Effecten op habitattypen

Effecten tijdens uitvoering inrichtingsmaatregelen

In het overgrote deel van de projectgebieden zijn geen habitattypen aanwezig. Oppervlakteverlies, versnippering, optische verstoring en verstoring door betreding van habitattypen kan derhalve uitgesloten worden. In de projectgebieden Sasbriekven en Helhuizen komt het habitatype Droge heide (H4030) voor. Deze zullen worden ontzien bij de werkmachines. De werkmachines vinden wel rondom het habitatype plaats, waardoor optische verstoring kan optreden. Typische vogel- en reptielsoorten van droge heide, zoals Boomleeuwrik, Roodborsttapuit en Zandhagedis, zouden last kunnen hebben van optische verstoring. In de huidige situatie is het plangebied matig geschikt leefgebied voor deze soorten. Daarnaast vinden de werkmachines buiten de gevoelige periode (broed- en voortplantingsseizoen) plaats. Hierom worden geen significante negatieve effecten verwacht op het habitatype.

Verstoring door betreding kan ook plaatsvinden in gebieden die nu niet zijn aangewezen als habitatype, maar wel potentieel geschikt zijn om te ontwikkelen tot habitatype. Deze verstoring kan o.a. worden veroorzaakt door werkmachines. Het plangebied bestaat uit een droge zandbodem met een geringe humeuze bovenlaag. Kans op bodemverdichting is zeer gering op deze ondergrond. Daarnaast zal er worden gewerkt met vaste rijpaden en aangepast materiaal om insporing te beperken tot een maximum van 5 cm. Wanneer weer-

en terreincondities ongeschikt zijn om de insporing te beperken tot max 5 cm zullen werkzaamheden worden stilgelegd of materieel worden aangepast. Derhalve worden geen significant negatieve effecten op potentiële habitattypen verwacht.

Effecten na inrichting

De maatregelen zijn o.a. gericht op het ontwikkelen van Droge heide (H4030) en Heischraal grasland (H6230). Door de maatregelen ontstaan diverse corridors en open gebieden. Enkele boomgroepen en kenmerkende bomen worden behouden. In deze corridors en opengebieden kunnen de genoemde habitattypen tot ontwikkeling komen. Zie foto 3 voor een impressie van een toekomstbeeld in ontwikkeling.

Door de omvorming van bos in het inzigggebied van het Sasbriekven zal vernatting optreden rondom het ven. Het betreft het gebied dat nu bestaat uit een vegetatie van Rijenstrootje en opslag van berk, waardoor het nu niet voldoet aan de criteria voor het habitatype Vochtige heide (H4010). Als gevolg van de vernatting kan hier mogelijk het habitatype Vochtige heide weer tot ontwikkeling komen. Het habitatype Droge heide (H4030) ligt hoger in het landschap rondom het ven. Hierdoor worden negatieve effecten van vernatting op dit habitatype niet verwacht.

Foto 3 Impressie van recent omgevoerde heide ten noorden van Helhuizen (foto Roos Veeneklaas).

6.3 Effecten op habitatoorten

Effecten tijdens uitvoering inrichtingsmaatregelen

In de projectgebieden is geschikt leefgebied voor Kamalamaanter aanwezig. De bekende leefgebieden van Kamalamaanter in het Natura 2000-gebied Sallandse Heuvelrug liggen op ruim twee kilometer van het projectgebied. Aangezien de werkzaamheden niet in of nabij het leefgebied van Kamalamaanter worden uitgevoerd, vindt er geen verlies van oppervlakte of versnippering van het leefgebied plaats. Er worden dan ook geen effecten op de instandhoudingsdoelstellingen van de Kamalamaanter verwacht.

Effecten na inrichting

Gezien de maatregelen niet nabij of betrekking hebben op het leefgebied van Kamalander wordt ook hier geen effect op de instandhoudingsdoelstellingen van de Kamalander verwacht.

6.4 Effecten op broedvogels

Effecten tijdens uitvoering inrichtingsmaatregelen

De projectgebieden grenzen aan de leefgebieden van het Korhoen, de Nachtzwaluw en de Roodborsttapuit. Deze soorten leven voornamelijk op open-heidegebieden. De overgangszone van bos naar heide zijn wel belangrijk onderdeel van het leefgebied van Nachtzwaluw en Roodborsttapuit.

De werkzaamheden zullen buiten het broedseizoen uitgevoerd worden: in het najaar tot medio maart. In deze periode verblijven de soorten Nachtzwaluw en Roodborsttapuit in hun overwinteringsgebied. Korhoen maakt in deze periode vrijwel alleen gebruik van de open heide en heide met struweel. Op de Sallandse Heuvelrug is een groot leefgebied voor Korhoen in het najaar aanwezig. Deze soort kan zich makkelijk verplaatsen en zal weinig verstoring ondervinden van de werkzaamheden (persoonlijke mededeling Paul ten Den, Ten Den-Flora en Fauna). Daardoor zal er geen sprake zijn van verstoring van broedende, dan wel foeragerende individuen van Korhoen, Nachtzwaluw of Roodborsttapuit.

Aangezien door de werkzaamheden het areaal open heide wordt vergroot en de bosranden alleen worden verlegd (dan wel worden uitgebreid) blijft het leefgebied van de genoemde soorten in stand. Er vindt geen verlies van oppervlakte of versnippering van het leefgebied plaats.

De maatregelen zullen uitgevoerd worden met gebruik van mobiele werktuigen. Hierbij zal sprake zijn van tijdelijke productie van geluid en lichttrillingen aanwezigheid van mensen. De werkzaamheden zijn tijdelijk van aard en worden buiten het broedseizoen uitgevoerd. Hierdoor zal het verstoring effect beperkt zijn. Gezien de omvang van het projectgebied ten opzichte van het aanwezige leefgebied in het Natura 2000-gebied en mobiliteit van de soorten, is er bovendien voldoende mogelijkheid voor de genoemde soorten om bij eventuele verstoring door deze factoren tijdelijk in een ander deel van het gebied te verblijven. De uitvoering van de maatregelen leidt niet tot aantasting van het leefgebied en zal geen (significant) negatief effect hebben op de instandhoudingsdoelstelling van het Korhoen, de Nachtzwaluw en de Roodborsttapuit in het Natura 2000-gebied Sallandse Heuvelrug.

Effecten na inrichting

Als gevolg van de maatregelen in het projectgebied zal een open heide dan wel graslandgebied met hier en daar boomgroepjes en struweel worden gerealiseerd. Daarnaast zal er een geleidelijkere overgang van heide naar bos ontstaan. Hierdoor zal het gebied geschikter worden als potentieel broedgebied voor Korhoen, Nachtzwaluw of Roodborsttapuit en zal de draagkracht van het Natura 2000-gebied als geheel voor deze

soort toene men. Er is derhal ve sprake van een positief effect op de instandhoudi ngsdoel stelling voor Korhoen, Nachtzwal uw of Roodborsttapuit.

7 Concl usi e

7.1 Aanl eidi ng en vraagst elli ng

Staat bosbeheer heeft de wens om bos omte vor men naar hei de en grasland in Nat ura 2000-gebi ed Sall andse Heuvel rug, om het hei deareaal en tevens leefgebi ed van het Korhoen te vergr oten en om het inzi gggebi ed rond de vennen te herstellen. Hervoer zij n enkel e inrichti ngsmaatregel en beoogd, waaronder het kappen van bos en frezen en klepel en van stobben en afvoeren van humus. In het onderhavi ge rapport is beoordeeld of er als gevold g van de beoogde ont wikkeli ngen mogel ijk sprake is van (si gnifi cant) negati eve effecten op de instandhoudi ngsdoel en van het Nat ura 2000-gebi ed Sall andse heuvel rug.

7.2 Effectbeoor deli ng

Ut de voorgaande toetsi ng vol gt de concl usi e dat de bosomvor ni ngmaatregel en in de projectgebi eden zowel tijdens de uitvoeri ng als na de uitvoeri ng ni et lei den tot (si gnifi cant) negati eve effecten voor de instandhoudi ngsdoel stellingen van habitattypen, -soorten en broedvogel s van het Nat ura 2000-gebi ed Sall andse Heuvel rug.

7.3 PAS

Tijdens de werkaa rheden zal een admi ni strati e worden ge maakt van de type en duur van het i ngezette materi aal, om de sti kstof producti e tijdens de werkaa rheden inzi chtel ijk te krij gen.

Literatuur

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2008(1). Profielen Habitatsoorten – Kamalmander (*Triturus cristatus*), H1166.

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2008(2). Profielen Habitatsoorten – Korhoen (*Tetrao tetrix*), A107.

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2008(3). Profielen Habitatsoorten – Nachtzwaluw (*Caprimulgus europaeus*), A224.

Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, 2008(4). Profielen Habitatsoorten – Roodborstapuit (*Saxicola rubicola*), A276.

Van den Berg, A., C.J. De Leeuw, A.A. Mbring, F.W. Overweg, F. Verstraten & A.J. Oing, 2016. Natura 2000-beheerplan Sallandse Heuvelrug (42). Ministerie van Economische Zaken.

Van den Berg, A., C.J. De Leeuw, A.A. Mbring, A.J. Oing, F.W. Overweg & F. Verstraten, 2017. Gebiedsanalyse Sallandse Heuvelrug Programmatische Aanpak Stikstof (PAS) 042, Natura 2000. Ministerie van Economische Zaken.

Bijlagen

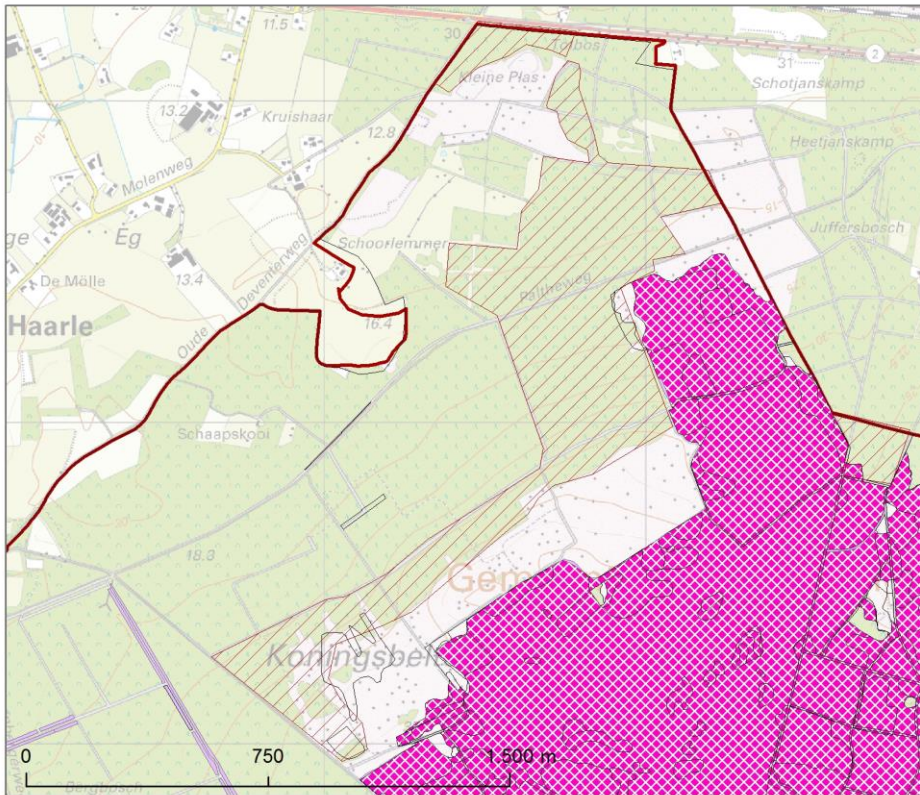
Bijlage 1: Locaties uit te voeren werkzaamheden in relatie tot de aangewezen habitattypen

Bosgroep Noord-Oost Nederland	 N
Kaartactualiteit: 15 mei 2017	
Kaartnr.: 1	
Projectnr.: -	
Auteur: R. Veeneklaas	
Status: Definitief	
Ondergrond: Copyright © 2017, Dienst voor het Kadaster en de Openbare Registers, Apeldoorn	

Omvorming bossen SBB Sallandse Heuvelrug – Habitattypen

Legenda

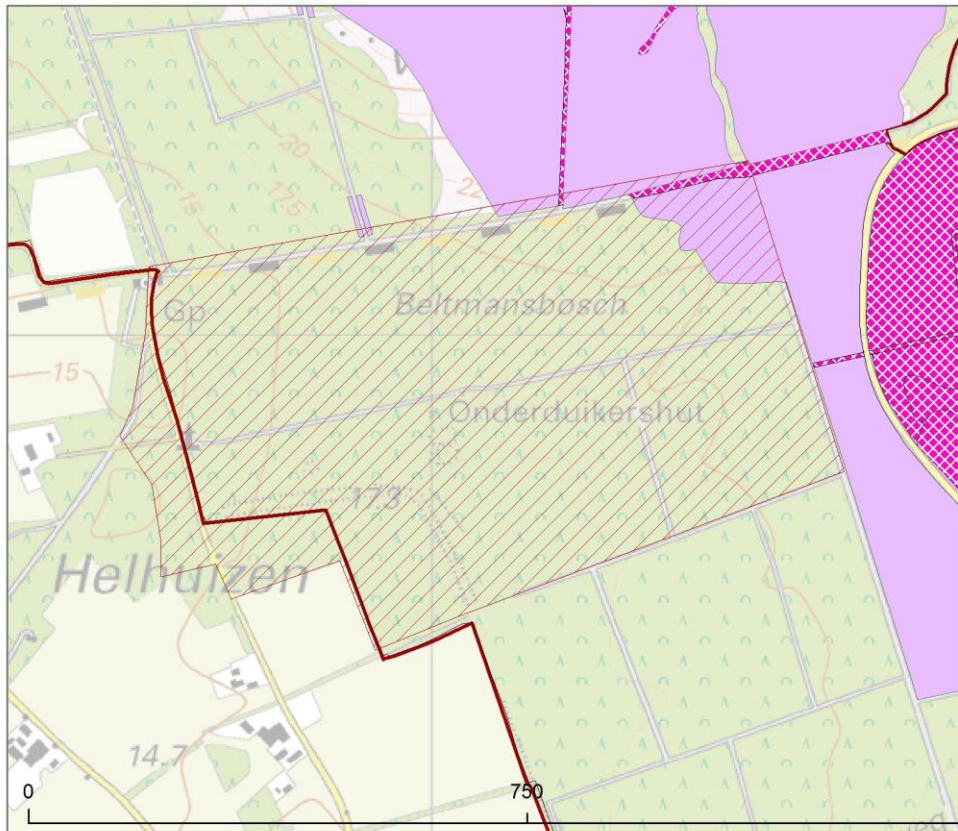
- Onderzoekgebied
- H4030_c
- Nieuwe natuur ingericht na 2004
- H4030, Droge heiden
- H6230, Heischrale graslanden
- natura2000begrenzing

Bosgroep Noord-Oost Nederland

N

Kaartactualiteit: 15 mei 2017
 Kaartnr.: 1
 Projectnr.: -
 Auteur: R.Veeneklaas
 Status: Definitief
 Ondergrond: Copyright © 2017, Dienst voor het Kadaster en de Openbare Registers, Apeldoorn

Legenda

- Onderzoekgebied

LEGENDA

- H4030_c
- Nieuwe natuur ingericht na 2004
- H4030, Droge heiden
- natura2000begrenzing

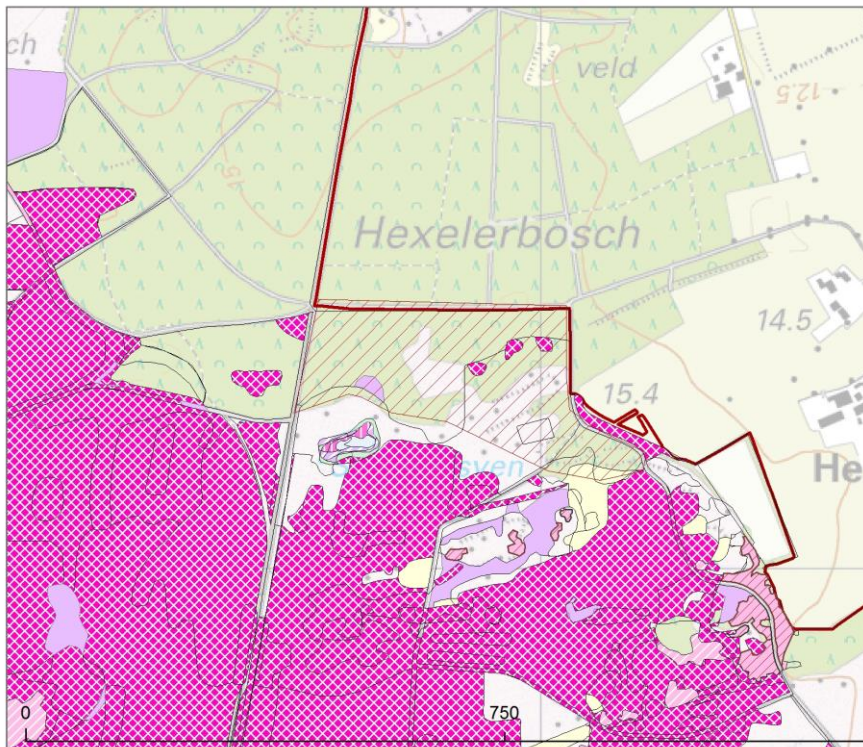

Bosgroep Noord-Oost Nederland

N

Kaartactualiteit: 15 mei 2017
 Kaartnr.: 1
 Projectnr.: -
 Auteur: R.Veeneklaas
 Status: Definitief

1.500 m
 Copyright © 2017, Dienst voor het Kadaster en de Openbare Registers, Apeldoorn

Legenda

- Onderzoekgebied
- <all other values>

LEGENDA

- H5130_c
- H4030_c
- Nieuwe natuur ingericht na 2004
- H2330, Zandverstuivingen
- H3160, Zure vennen
- H4030, Droge heiden
- H5130, Jeneverbesstruwelen
- H6230, Heischrale graslanden
- H7150, Pioniervegetaties met snavebiezer
- natura2000begrenzing

Bosgroep Noord-Oost Nederland

N

Kaartactualiteit: 15 mei 2017
 Kaartnr.: 1
 Projectnr.: -
 Auteur: R.Veeneklaas
 Status: Definitief
 Ondergrond: Kadaster © 2017, Dienst voor het Kadaster en de Openbare Registers, Apeldoorn

